

تقویت کند. متأسفانه حاکم بودن فرهنگ خدمات دولتی، منع مشارکت مردم و کنترل و محدودیت در حرم رضوی مانع بزرگی برای درک معنویت بیشتر است. تجربه خیر عمومی در مکان زیارت که در حقیقت تعهد به فرایند بازمعناسازی، خلق ارزش‌ها و کشف بینش معنوی مشترک است، زمینه مناسبی برای شکل‌گیری معنویت شهری است. معنویت شهری، تعامل انسانی و سلوک زندگی کلی ما را در برمی‌گیرد و شامل مفهوم فضیلت است؛ یعنی چشم‌پوشی از مطالبات محض فردی به نفع «خیر عمومی».

پی‌نوشت

۱. فیلیپ شلدریک، معنویت، ص ۲۳-۲۵.
۲. «ژنومیک فرهنگی» تعامل و تأثیرات متقابل ژن‌ها، فرهنگ‌ها و محیط‌ها را بررسی می‌کند. ژنومیک فرهنگی Cultural Genomics گرایش نوین علمی میان رشته‌ای در دانش ژنتیک و روانشناسی و مطالعات فرهنگی و انسان‌شناسی است که با هدف درک تفاوت‌های ژنومی عملکردی در بین گروه‌های فرهنگی انسانی و ریشه این تفاوت‌های گروهی، به ویژه نقش فرهنگ به عنوان محرک رشد ژنتیکی به مطالعه و پژوهش می‌پردازد. با توجه به ژنومیک فرهنگی می‌توان به ژنوم در شهر پرداخت و تأثیر متقابل فرهنگ و هویت شهری را بر ژنوم انسان‌های شهر پردازش کرد. به عنوان نمونه معنویت با شکل‌گیری شهر مشهد یا قم و کربلا چه تأثیری بر ژنوم انسان‌های این شهرها داشته است و در طی قرون مختلف معنویت چه نسبت و ارتباطی با ژنوم انسان در شهرهای زیارتی برقرار کرده است.
۳. رک: جستارهایی در الهیات شهر، علی‌اللهی خراسانی، جستار نهم: معنویت به مثابه ژنوم شهر مشهد، ص ۲۱۲.

برتری جویی‌ها و شکل‌گیری ارتباطات انسانی فضیلت‌مدار، زمینه درک ابهت و شکوه معنار را فراهم می‌سازد. در زیارت خانه خدا در حج، لباس احرام نماد رفع تمام تبعیض‌هاست و در زیارت حرم امامان معصوم به ویژه امام رضا (ع)، که نماد متعالی رأفت و همدلی است، تکثر فرهنگ‌ها، فاصله طبقات و تفاوت جنسیت‌ها نباید منجر به تحقیر مردم شود چرا که در حقارت، هیچ تعالی‌ای رخ نمی‌دهد. بنای باابهت، باید چنین حسی را تقویت کند.

«مکان‌های با دید باز» نیز که پژواک معنوی دارند می‌توانند ابهت را به انسان منتقل کنند. قراردادن ماکت گنبد حرم‌های دیگر حتی به عنوان میلمان مقدس در زیارت، برهم‌زننده دید باز و حس معنوی است. مشارکت انسانی، گفتگو، امکان خلاقیت توسط مردم برای خیر عمومی و احسان در این مکان‌های با دید باز به مثابه فضای قدسی عمومی می‌تواند امر معنوی و شکوه آن را

فریه شدن مناسب و حواشی آن در برخی حرم‌ها مانند حرم رضوی تنها به تجربه گردشگری مذهبی فرد کمک می‌کند و لزوماً انسان را معنوی‌تر و در نتیجه اخلاقی‌تر نمی‌سازد. ازین رو امروزه مردم برخی شهرهای زیارتی، خود از بیشترین آسیب‌های روانی و اجتماعی رنج می‌برند چرا که این شهرها در حال تبدیل شدن به شهر مناسبی است نه شهر معنوی!

اما چه چیزی بناها را «باابهت» می‌کند و فضای قدسی را در مکان، جلوه گرمی سازد؟ پاسخ بدین پرسش چیزی بیشتر از شگفتی محض در نوآوری طراحی یا حضور پر قدرت بناهایی است که به لحاظ مادی مشرف بر افق هستند؛ یا آن که به وسیله ابهت، انگیزه و هدف را در بناها منعکس می‌سازند. شکوه و تعظیم واقعی احتمالاً بیشتر در ارتباط با بناهایی است که به طور کلی ارزش مردم و زندگی اجتماعی مشترک را تقویت می‌کنند. حس یکی بودن، دوری از فاصله‌ها، تفرقه‌ها و

